

Politikos kontekstas

Lyčių nelygybės padariniai pasireiškia jau vaikystėje. Todėl rengiant su vaikais susijusią politiką ypatingą dėmesį būtina atkreipti į mergaičių reikmes ir teises. Lyčių stereotipų poveikis mergaitėms ir berniukams žiniasklaidos ir švietimo srityse bei skirtingas požiūris į mergaites ir berniukus iš dalies lemia stereotipiškus sprendimus renkantis studijų kryptį ar profesinį kelią. Mergaitės dažniau patiria smurtą dėl lyties, įskaitant seksualinę prievartą, pornografiją ir prekybą žmonėmis. Neseniai atsirado ir kitų smurto formų: vaikams, o ypač mergaitėms, paveikti pasitelkiama naujų technologijų, pvz., priekabiavimas elektroninėje erdvėje. Mergaitėms iš atokių kaimo vietovių, mergaitėms su negalia, romų tautybės mergaitėms ir vaikų globos įstaigų auklėtinėms, kaip ir anksčiau, sunku gauti sveikatos priežiūros, švietimo ir socialinių paslaugų. Be to, mitybos įpročiai, bendroji ir lytinė sveikata yra sietini su lyčių aspektu, nes mergaitės ir berniukai juos suvokia nevienodai.

ES Tarybos išvados dėl ES Tarybai pirmininkavusios Slovėnijos ataskaitos (2008 m.)

- Nurodoma, kad vaikams skirta ES politika ir įsipareigojimai yra nepakankamai susieti su lyčių aspektais.
- Teigiama, kad ypatingas dėmesys nepalankiai mergaičių padėčiai skiriamas retai (pvz., tam tikros formos diskriminacijai, kaip antai moterų lyties organų žalojimui).

Europos Sąjungos vaiko teisių darbotvarkė (2011 m.)

- Siekiama skatinti veiksmingai įgyvendinti su vaiko teisėmis susijusias ES pagrindinių teisių chartijos nuostatas ir JT VTK nuostatas.
- Siūloma imtis kelių konkrečių veiksmų (pvz., įgyvendinti vaiko interesus atitinkantį teisingumą, apsaugoti vaikus, kai jie yra pažeidžiami, kovoti su smurtu prieš vaikus ES ir už jos ribų).

Europos Sąjungos direktyvos (2011–2012 m.)

- Nurodoma, kad vaikams kyla itin didelė smurto grėsmė, siekiama stiprinti nukentėjusiųjų nuo smurto apsaugos sistemą (Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis ir Direktyva 2011/92/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus).
- Pabrėžiama, kad būtinos specializuotos paslaugos, skirtos pažeidžiamoms grupėms (pvz.,

prievartą patyrusioms moterims ir jų vaikams) (Direktyva 2012/29/ES dėl nukentėjusiųjų nuo smurto).

Patariamoji ataskaita Europos Komisijai ir EPSCO tarybai ir EPSCO tarybos išvados (2012 m.)

- Vertinama, kokį poveikį vaikams daro ekonomikos ir finansų krizė.

Europos Komisijos rekomendacija (2013 m.)

- Pripažįstama didesnė vaikų skurdo ir socialinės atskirties grėsmė.
- Pabrėžiama, kad lyčių lygybė ir kova su vaikų patirama diskriminacija dėl bet kokių priežasčių turėtų būti neatsiejama bet kokių kovos su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi priemonių dalis.
- Pripažįstama, kad vaikai yra savarankiški teisių subjektai, ir raginama imtis priemonių, kurios padėtų spręsti vaikams būdingas problemas (pvz., mažinti mokyklos nebaigusiu asmenų skaičių) ir kovoti su smurtu prieš vaikus.

PVP strateginiai tikslai ir ES rodikliai

- L.1.** Panaikinti visų formų diskriminaciją prieš mergaites.
- L.2.** Panaikinti prieš mergaites nukreiptą neigiamą kultūrinį požiūrį ir praktiką.
- L.3.** Skatinti ir ginti mergaičių teises ir gerinti supratimą apie jų reikmes ir galimybes.
- L.4.** Panaikinti mergaičių diskriminaciją švietimo, įgūdžių formavimo ir mokymo srityse.
- L.5.** Panaikinti mergaičių diskriminaciją sveikatos priežiūros ir mitybos srityje.
- L.6.** Panaikinti ekonominį vaikų darbo išnaudojimą ir ginti dirbančias mergaites.
- L.7.** Panaikinti smurtą prieš mergaites.
- L.8.** Skatinti imtis priemonių, kad mergaitės geriau susipažintų su socialiniu, ekonominiu ir politiniu gyvenimu ir jame dalyvautų.
- L.9.** Stiprinti šeimos vaidmenį gerinant mergaičių būklę.

2008 m. Slovėnijos pirmininkavimo laikotarpiu ES Taryba sutiko dėl trijų rodiklių, kuriais vertinamas lytinis ir tarpusavio santykių švietimas, neigiama mergaičių ir berniukų savivoka ir santykiniai 15 m. amžiaus mergaičių ir berniukų matematikos ir gamtos bei tikslųjų mokslų mokymosi rezultatai, taip pat moterų dalyvavimas siekiant aukštojo mokslo pagal tas studijų kryptis, kur joms dažnai nepakankamai atstovaujama.

Europos lyčių lygybės instituto parengtoje duomenų bazėje „Moterys ir vyrai ES. Faktai ir skaičiai“ pateikiama naujausių duomenų ir informacijos, kuriuos galima rasti interneto adresu: <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>.

ES masto duomenimis grindžiami faktai

Lyčių atotrūkio mažinimas matematikos mokymosi rezultatų ir mokslinio raštingumo srityse

Iš 2012 m. Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (EBPO PISA) rezultatų matyti, kad mergaičių matematikos mokymosi rezultatai yra prastesni nei berniukų. Vis dėlto, palyginti su 2009 m., berniukų ir mergaičių rezultatų skirtumai, regis, mažėja. Pagal gamtos ir tikslųjų mokslų dalykus mergaičių ir berniukų mokymosi rezultatai skiriasi mažiau, daugumoje valstybių narių mergaitės pažangesnės už berniukus.

2006 m. labai daug moterų studijavo pedagogiką ir edukologiją, šis rodiklis išliko aukštas iki šiol, o 2012 m. visoje

ES jis siekė 77 proc. visų studijuojančiųjų pagal šią studijų kryptį.

Didžiausias lyčių disbalansas moterų nenaudai nustatytas tarp studijuojančiųjų gamtos ir tiksluosius mokslus, matematiką ir informatiką: 2012 m. šias studijas pasirinkusių merginų daugumoje valstybių narių buvo mažiau nei 50 proc.

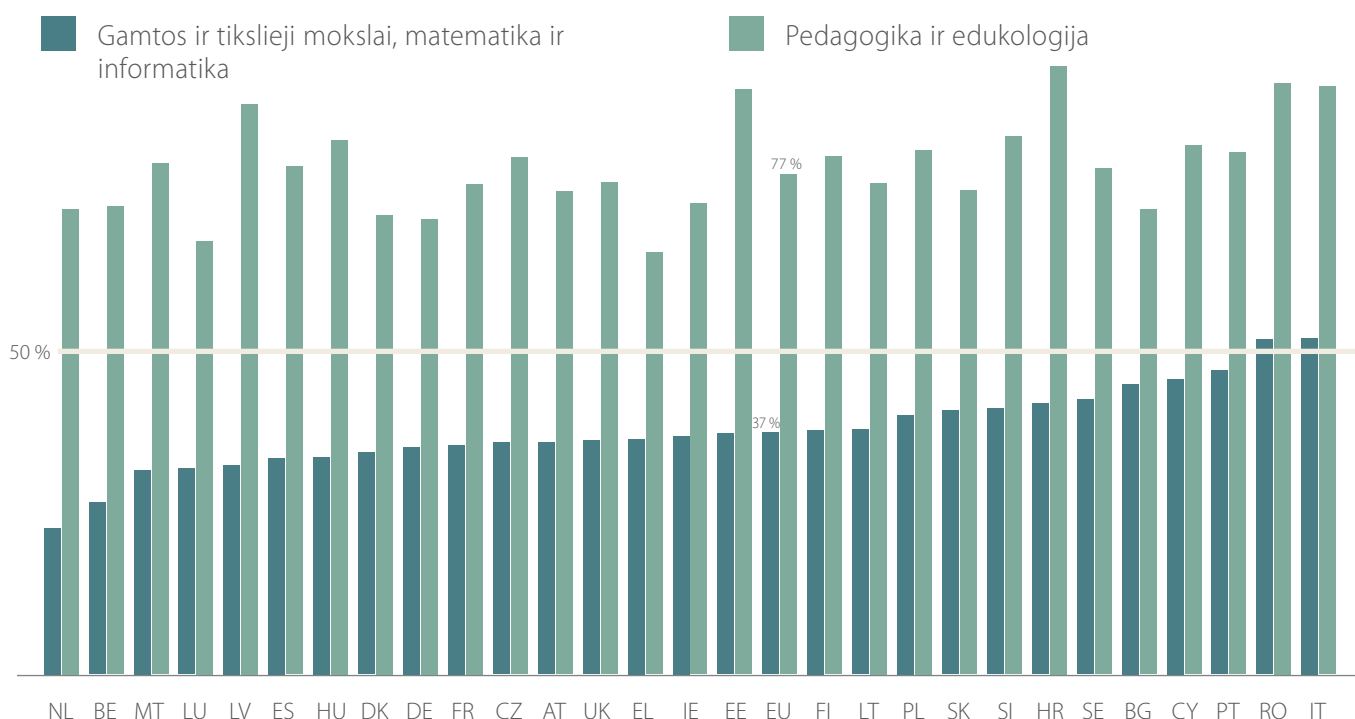
Lytinis ir tarpusavio santykių švietimas ES yra nevienodas, daugiausia dėmesio skiriama sveikatai

Lytinis ir tarpusavio santykių švietimas valstybėse narėse yra nevienodas ir skirtas ne toms pačioms amžiaus grupėms. 2012 m. septyniose valstybėse narėse lytinis švietimas buvo neprivalomas. Daugelyje valstybių narių lytinis ir tarpusavio santykių švietimas skirtas tik jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams ir vos keliose jis rengiamas visų klasių moksleiviams.

Lytinio ir tarpusavio santykių švietimo metu visose valstybėse narėse daugiausia akcentuojami tokie klausimai, kaip kontracepcija, lytiškai plintančios infekcijos ir neplanuotas nėštumas. Dažniausiai į mokymo programas neįtraukiamos temos apie smurtą dėl lyties, lyčių stereotipus moters ir vyro santykiuose, su ŽIV / AIDS susijusias stigmatas ir jaunas lesbietes, taip pat jaunus gėjus, biseksualius ir translyčius asmenis. Keliose valstybėse narėse buvo įgyvendinta politika, kuria padedama užtikrinti mergaitėms galimybę naudotis lytinės ir reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugomis ir teisėmis į lytinę ir reprodukcinę sveikatą.

Mergaitės nuo labai ankstyvo amžiaus neigiamai

AUKŠTOJO MOKSLO SIEKIANČIŲ MOTERŲ PROCENTINĖ DALIS Palyginti su visų studijuojančiųjų skaičiumi, 2012 m.

Šaltinis: Eurostatas. Švietimo statistika.

suvokia savo kūną

Mokyklinio amžiaus vaikų sveikatos elgsenos mokslinių tyrimų tinklo (angl. *Health Behaviour in School-aged Children*, HBSC) 2009–2010 m. atliktame tyrime „Jaunimo socialiniai sveikatos ir gerovės veiksniai“ pateikiama informacijos apie mergaičių ir berniukų savo kūno suvokimo vystymąsi, gautos apklausus mergaites ir berniukus apie jų faktišką kūno masės indeksą (KMI) ir apie tai, kaip jie suvokia savo kūną.

2010 m. mergaičių ir berniukų, tvirtinusių kad yra „šiek tiek stori“ arba „tikrai per stori“, skaičius valstybėse narėse buvo nevienodas, tačiau apskritai laikui bėgant tokias nuostatas pareiškia daugiau mergaičių nei berniukų; savo svorį pernelyg griežtai vertino 27 proc. 11 m. amžiaus mergaičių ir 22 proc. to paties amžiaus berniukų. Pažymėtina, kad pagal KMI skaičiavimus medicininis antsvoris arba nutukimas 11 m. amžiaus berniukams diagnozuojamas dažniau (17 proc.) nei to paties amžiaus mergaitėms (13 proc.).

Mergaičių neigiama savivoka su amžiumi didėja, o dažniausiai savimi nepatenkintos būna 15 m. amžiaus mergaitės. 2010 m. gana nemažai (40 proc.) 15 m. amžiaus mergaičių teigė turinčios antsvorio, o taip manančių to paties amžiaus berniukų buvo palyginti nedaug (22 proc.). Dėl neigiamo savo kūno suvokimo, daugiau labai jaunų mergaičių įsitraukia į svorio mažinimo programas. Dietos besilaikančių mergaičių su amžiumi

daugėja, o berniukų – mažėja.

Tokį elgesį taip pat lemia lyčių stereotipų ir žiniasklaidos poveikis mergaičių savivokai, stigmatizuojant kūno svorį ir sudėjimą; į šį aspektą dar nėra atsižvelgta rengiant dabartinius rodiklius.

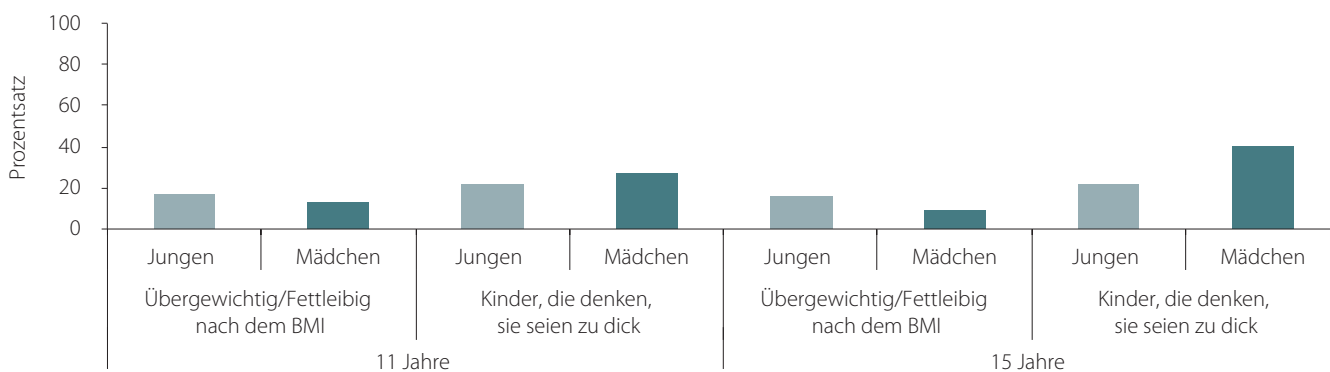
Lyčių stereotipai tam tikras mergaičių grupes veikia nevienodai

Atsižvelgiant į konkrečias romų tautybės mergaičių gyvenimo sąlygas ir problemas, keliose romų bendruomenes turinčiose valstybėse narėse rengiama atitinkama politika ir priemonės. Spręstini tokie klausimai, kaip daug mokyklos nebaigusiu vaikų, menkesnis išsimokslinimas ir didelis neraštingumas. Tas pats pasakytina ir apie migrantų kilmės arba iš skurdėsių šeimų kilusias mergaites. Šios mergaitės dažniau nebaigia mokyklos, nes joms reikia dirbti mažai apmokamą darbą arba prisiimti kitų asmenų priežiūros ir šeiminius įsipareigojimus.

Naujos smurto prieš mergaites formos

Neseniai atsirado ir kitų smurto formų – vaikams, o ypač mergaitėms, paveikti pasitelkiama naujų technologijų (pvz., priekabiavimas elektroninėje erdvėje). Kai kuriose valstybėse narėse pradėta keisti įstatymus, kad mergaitės būtų apsaugotos nuo šio psichologinio smurto, ypač kai jos yra tokio amžiaus, kai toks smurtas gali turėti praeities padarinių mergaičių gerovei.

SAVO KŪNO SUVOKIMAS. MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ NEPASITENKINIMAS SAVO KŪNU

Šaltinis: Mokyklinio amžiaus vaikų sveikatos elgsenos tyrimas (HBSC).

Naudingos iniciatyvos

Kai kuriose valstybėse narėse buvo įgyvendintos pagal lytis diferencijuotos intervencijos, kuriomis mergaitės ir berniukai skatinami rinktis „netradicinius“ mokomuosius dalykus ir **profesinį kelią**. Austrijoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose kasmet rengiamos „Mergaičių dienos“, Kipras, Danija ir Lenkija pranešė apie panašias priemones, pvz., kampaniją „Mergaitės – inžinierės“ Lenkijoje, Estijoje organizuojamos mergaičių (ir berniukų) karjeros dienos, teikiama parama ir rengiami mokymai, kuriais mergaitės ir berniukai skatinami rinktis netradicinį profesinį kelią, bei keli įgalinimo mokymai (JT EEK, 2014 m.).

Kai kurios valstybės narės nurodė priemones, skirtas konkrečią diskriminaciją patiriančioms mergaitėms, Rumunijoje ir Slovėnijoje sukurtos **programos**, padedančios romų bendruomenės vaikams **suteikti daugiau galimybių siekti išsilavinimo**.

JT EKK teikiamose ataskaitose nurodytos iniciatyvos, be kita ko, buvo susijusios su **sveikatos problemomis ir kova su smurtu prieš mergaites**. Portugalijoje, Vengrijoje ir Danijoje paaugles imta skiepyti nuo žmogaus papilomos virusų (ŽPV), o Kroatijoje pagal kovos su lytiškai plintančiomis ligomis ir jų profilaktikos programą mergaitės ir tėvai konsultuojami konkrečiais su ŽPV susijusiais klausimais. Austrija ir Vengrija pažymėjo, kad yra suinteresuotos nukreipti išteklius į labiau pažeidžiamas mergaičių grupes: Austrijoje finansuojamos skubios pagalbos paslaugos „mergaitėms ir jaunoms moterims, kurios gali susidurti ar yra susidūrusios su priverstinės santuokos grėsme“; Vengrijoje įgyvendinama dalyvavimo skatinimo programa paauglėms, kurios laikomos „pažeidžiamomis keliais atžvilgiais“, pavyzdžiui, jaunoms mamoms ir narkomanėms.

PAŽANGA IR KLIŪTYS L SRITYJE. MERGAITĖS

PAŽANGA	KLIŪTYS
<ul style="list-style-type: none"> • PSO parengti standartai – tvirtas pagrindas, padedantis įgyvendinti valstybėms narėms skirtas lytinio ir tarpusavio santykių švietimo gaires. • Mergaičių ir berniukų matematikos mokymosi rezultatų atotrūkis mažėja. • Mergaitėms gerai sekasi mokytis gamtos ir tikslųjų mokslų (ir jos dažniausiai būna pažangesnės už berniukus). 	<ul style="list-style-type: none"> • Lytinis ir tarpusavio santykių švietimas ES labai nevienodas, daugiausia dėmesio skiriama sveikatos klausimams. • Mergaitės daug dažniau klaidingai mano, kad turi atsvario, o tai gali būti žalinga jų sveikatai. • Mergaitėms nepakankamai atstovaujama mokyklų ir aukštojo mokslo įstaigų gamtos ir tikslųjų mokslų, matematikos ir informatikos programose. • Kaip ir anksčiau, mergaitės daug dažniau renkasi švietimo ir mokymo srities profesinį kelią.

Kokių veiksmų būtina imtis ES?

- Būtinai kompleksinis požiūris į mergaičių padėtį, kuris apimtų ir kitas PVP sritis (pvz., sveikatą, švietimą, skurdą, žiniasklaidą).
- Būtina stiprinti mergaičių matematikos, gamtos ir tikslųjų mokslų mokymosi rezultatus, užtikrinant didesnę besimokančiųjų šių dalykų pagal aukštesnes pakopas lyčių pusiausvyrą.
- Reikia kompleksišiau pažvelgti į lytinį ir tarpusavio santykių švietimą ir į jį įtraukti klausimus apie normų, požiūrio ir stereotipų daromą poveikį bei lyčių lygiaverčių santykių skatinimą.
- Būtina nuo ankstyvo amžiaus stiprinti teisingą savo kūno suvokimą ir priemones, padedančias gerinti mergaičių savivoką ir kovoti su nusistovėjusiomis normomis, požiūriu bei stereotipais.
- Reikalingos priemonės, padedančios panaikinti smurto formas, kai pasitelkiama naujųjų technologijų (pvz., priekabiavimas elektroninėje erdvėje).

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE)

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) – tai ES žinių centras lyčių lygybės klausimais. EIGE remia politikų ir visų atitinkamų institucijų pastangas siekiant, kad moterų ir vyrų lygybė taptų realybe visiems europiečiams ir kitiems pasaulio gyventojams, teikdama jiems specialių žinių ir palyginamų bei patikimų duomenis apie lyčių lygybę Europoje.

Daugiau informacijos: <http://eige.europa.eu>

Europos lyčių lygybės instituto Išteklų ir dokumentacijos centras (RDC) – tai naujoviška praktinė priemonė, sukurta siekiant padėti rasti būtiniausių išteklių lyčių lygybei užtikrinti, sudaryti sąlygas keistis informacija apie lyčių lygybės politiką ir praktiką tuo besidomintiems asmenims ir institucijoms bei pasiūlyti internetinę erdvę diskusijoms ir debatams.

Daugiau informacijos: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontaktinė informacija:

Europos lyčių lygybės institutas
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LIETUVA
Tel. +370 52157444, Tel. +370 52157400

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9493-282-2

doi:10.2839/126411

MH-04-15-022-LT-N